

Вступ

Під час нещодавнього інтерв'ю Білла Моєрса з поетом Робертом Блаєм «Чоловічі зібрання» один молодий чоловік запитав: «Де сьогодні можновладці, які пройшли ініціацію?». Ми написали цю книгу для того, щоб відповісти на це запитання, яке хвилює як чоловіків, так і жінок.

Наприкінці двадцятого століття ми зіткнулися з кризою чоловічої ідентичності величезних масштабів. Дедалі частіше дослідники сучасності — соціологи, антропологи та глибинні психологи відзначають руйнівні виміри цього феномену, який впливає не лише на кожного особисто, але й на суспільство в цілому. Чому сьогодні так багато гендерної невизначеності, принаймні в Сполучених Штатах і Західній Європі? Здається, стає дедалі важче вказувати на щось подібне до чоловічої або жіночої сутності.

Ми можемо подивитися на сімейні системи і побачити розпад традиційної сім'ї. Дедалі більше сімей демонструють прикрий факт зникнення батька, чи то через фізичну відсутність, чи емоційну, чи обидві водночас, однак це психологічно травмує дітей обох статей. Слабкий або відсутній батько впливає на здатність своїх дочок або синів формувати власну гендерну ідентичність та будувати ін-

тимні й довірливі стосунки з представниками як своєї, так і протилежної статі.

Однак згідно наших переконань та досвіду, ми не можемо просто вказати на дезінтеграцію сучасних сімейних систем, хоч би якою важливою вона була, щоб пояснити кризу маскулітності. Ми маємо розглянути два інших чинники, що лежать в основі цієї дезінтеграції.

Спершу ми маємо дуже серйозно поставитися до зникнення ритуальних процесів ініціації хлопчиків у чоловіки. У традиційних суспільствах існують стандартні визначення того, що ми вкладаємо в поняття психології хлопчика та психології чоловіка. Це добре видно на прикладі племінних суспільств, які потрапили під пильну увагу таких відомих антропологів, як Арнольд ван Геннеп і Віктор Тернер.

Існують ретельно розроблені ритуали, які допомагають хлопчикам племені здійснити перехід до чоловічої зрілості. За століття цивілізації на Заході майже всі ці ритуальні процеси були занедбані або скеровані у вужчі та менш енергетично насичені канали — у явища, які ми можемо назвати *псевдоініціаціями*.

Ми можемо вказати на історичні передумови занепаду ритуальних ініціацій. Протестантська Реформація та Просвітництво були сильними рухами, які посприяли дискредитації ритуального процесу. Тож як тільки ритуал як сакральний і трансформуючий процес був дискредитований, ми залишилися з тим, що Віктор Тернер назвав «простою церемонією», що не має сили, необхідної для досягнення справжньої трансформації свідомості. Відмовившись від ритуалу, ми покінчили з процесами, за допомогою яких

чоловіки і жінки досягали своєї гендерної ідентичності у глибокий, зрілий і сприятливий для життя спосіб.

Що відбувається з суспільством, якщо ритуальні процеси, за допомогою яких формуються ці ідентичності, дискредитуються? У випадку з чоловіками, побільшало тих, хто або не мав ініціації в зрілість, або мав псевдоініціації, які не змогли зумовити необхідного переходу до дорослого життя. Ми отримуємо домінування хлоп'ячої психології. Хлоп'яча психологія повсюди довкола, і її сліди легко помітити. Серед них — жорстока і насильницька поведінка щодо інших, як чоловіків, так і жінок; пасивність і слабкість, нездатність діяти ефективно і творчо у власному житті та породжувати життя і творчість в інших (як чоловіків, так і жінок); і, часто, коливання між двома полюсами — насильство/слабкість, насильство/слабкість.

Водночас із руйнуванням значущого для чоловічої ініціації ритуального процесу, другий чинник, схоже, сприяє розпаду зрілої чоловічої ідентичності. Цей чинник, на який вказує одна з течій феміністичної критики, називається патріархатом. Патріархат — це соціальна і культурна організація, яка керує нашим західним світом і більшою частиною решти земної кулі щонайменше з другого тисячоліття до нашої ери і дотепер.

Феміністки побачили, як чоловіче домінування в патріархаті гнобило й образливо ставилося до жіночого начала — як до так званих жіночих рис і чеснот, так і до самих жінок. У своїй радикальній критиці патріархату деякі феміністки дійшли висновку, що маскуліність у своїй основі є, по суті, образливою, і що зв'язок з «еро-

сом» — любов'ю, спорідненістю та лагідністю — походить лише з жіночого боку людського рівняння.

Незважаючи на те, що деякі з цих ідей були корисними для звільнення як жінок, так і чоловіків від патріархальних стереотипів, ми вважаємо, що така перспектива має серйозні недоліки. На нашу думку, патріархат *не є* проявом глибокої і вкоріненої маскуліності, бо справді глибока і вкорінена маскуліність *не є насильницькою*. Патріархат є вираженням *незрілої* маскуліності. Це прояв хлоп'ячої психології і, частково, тіньової або божевільної сторони маскуліності. Він виражає недорозвинене чоловіче начало, фіксоване на незрілому рівні.

Патріархат, на нашу думку, є атакою на *маскуліність* у всій її повноті, так само як і на *фемініність* у всій її повноті. Ті, хто потрапив до структур та динаміки патріархату, прагнуть домінувати не лише над жінками, але й над чоловіками. Патріархат ґрунтується на страхові — хлоп'ячому страхові, незрілому чоловічому страхові — перед жінками, звісно, але також і перед чоловіками. Хлопчики бояться жінок. Вони також бояться справжніх чоловіків.

Патріархальний чоловік не схвалює повноцінного чоловічого розвитку своїх синів чи підлеглих йому чоловіків так само, як він не радіє й повноцінному розвитку своїх доньок чи жінок-колег. Це історія про керівника в офісі, який не може змиритися з тим, що ми не гірші за нього. Як часто нам заздять, нас ненавидять, нас атакують прямими й пасивно-агресивними способами навіть тоді, коли ми прагнемо розкрити себе у всій своїй красі, зрілості, креативності та продуктивності! Що кращими,

компетентнішими та креативнішими ми стаємо, то більше, здається, накликаємо на себе ворожість з боку наших керівників або навіть однолітків. Насправді ж нас атакує незрілість людей, які лякаються наших успіхів на шляху до чоловічої чи жіночої повноти буття.

Патріархат виражає те, що ми називаємо психологією хлопчика. Він не є проявом зрілих чоловічих потенцій у їхній суті, у повноті їхнього буття. Ми прийшли до цього висновку, вивчаючи стародавні міфи та сучасні сновидіння, досліджуючи зсередини стрімку фемінізацію основної релігійної спільноти, розмірковуючи над швидкими змінами гендерних ролей у нашому суспільстві загалом, а також завдяки нашій багаторічній клінічній практиці.

У ході цієї практики ми дедалі більше усвідомлюємо, що у внутрішньому житті багатьох чоловіків, які звертаються до психотерапевта, бракує чогось життєво важливого.

Здебільшого бракує не того, про що говорить більшість глибинних психологів, а саме — адекватного зв'язку з внутрішнім *жіночим началом*. У багатьох випадках чоловіки, які зверталися за допомогою, були і залишаються *пригніченими* жіночим началом. Їм бракувало адекватного зв'язку з глибинними та інстинктивними *чоловічими* енергіями, потенціалом зрілої маскулінності. Сам патріархат і феміністська критика обмежили їм доступ до тієї незначної маскулінності, яку вони все ще могли втримати для себе. А ще їм заважала відсутність у їхньому житті будь-якого осмисленого і трансформаційного ініціаційного процесу, за допомогою якого вони могли б досягти відчуття зрілості.

Ми виявили, що в міру того, як ці чоловіки шукали власний досвід маскулінних структур через медитацію, молитву і те, що юнгіанці називають активною уявою, вони все більше й більше контактували з внутрішніми архетипами зрілої маскулінності, вони дедалі частіше були спроможні відпустити свої патріархальні моделі мислення, почуттів і поведінки, що ранили себе та інших, і ставали сильнішими, зосередженішими й продуктивнішими щодо себе та щодо *інших* — як жінок, так і чоловіків.

У нинішню кризу маскулінності нам не потрібно, як кажуть деякі феміністки, *менше* чоловічої сили. Ми потребуємо *більше*. Але ми потребуємо більше зрілої маскулінності. Нам потрібно більше чоловічої психології. Нам потрібно розвинути почуття спокою щодо чоловічої сили, щоб нам не доводилося демонструвати домінуючу, безправну поведінку щодо інших.

У патріархаті, як і в феміністській реакції на патріархат, забагато наклепів і образ як чоловічого, так і жіночого начала. Феміністська критика, коли вона недостатньо мудра, насправді ще більше ранили і без того пригнічену автентичну маскулінність. Можливо, насправді в історії людства ніколи не було такого часу, коли б зріла маскулінність (або зріла фемінність) справді панувала. Ми не можемо бути в цьому впевнені. У чому ми можемо бути впевнені, то це в тому, що зріла маскулінність сьогодні не на підйомі.

Ми маємо навчитися кохати і бути коханими зрілим чоловіком. Нам слід навчитися цінувати справжню чоловічу силу й міць не лише заради нашого особистого чоловічого добробуту та для наших взаємин з іншими, але й тому, що

криза зрілої маскулінності живить глобальну кризу виживання, з якою ми стикаємося як вид. Наш небезпечний і нестабільний світ нагально потребує зрілих чоловіків та зрілих жінок, якщо наша раса має намір продовжувати своє існування в майбутньому.

Позаяк у нашому суспільстві практично немає ритуального процесу, здатного стимулювати нас перейти від психології хлопчика до психології чоловіка, нам варто самостійно (з допомогою та підтримкою одне одного) дістатися до глибинних джерел чоловічого енергетичного потенціалу, що криються всередині кожного з нас. Ми маємо знайти спосіб підключення до цих джерел сили й можливостей. Сподіваємося, що ця книга допоможе нам у вдалому виконанні цього життєво важливого завдання.

ЧАСТИНА I

ВІД ПСИХОЛОГІЇ ХЛОПЧИКА ДО ПСИХОЛОГІЇ ЧОЛОВІКА